

Arkivsak

26/17707-1

Saksbehandler

Ellen Rodvang

Saksgang

Fylkeskommunalt eldreråd

Fylkeskommunalt råd for personer med

funksjonsnedsettelse

Hovedutvalg for kultur, reiseliv og

frivillighet

Fylkesutvalg

Fylkestinget

Møtedato

30.09.2026

01.10.2026

14.10.2026

21.10.2026

28.10.2026

Telemarksarkivet og Arbeiderbevegelsens arkiv - Telemark - hvordan sikre videre drift

Innstilling fra fylkesdirektøren

1. Fylkestinget ønsker et samarbeid om en mulighetsstudie som belyser ulike alternativer for å sikre videre drift av sivilsamfunnets arkiver i Telemark, og ber fylkesdirektøren igangsette dette arbeidet.
2. Mulighetsstudien presenteres for fylkestinget i løpet av 2027.

Bakgrunn og saksgang

Saken svarer ut verbalvedtak fra sak 113/25. Handlings- og økonomiplan 2026-2029 i Fylkestinget 10. desember i 2025 som sier at: *Fylkesdirektør bes legge frem sak som synliggjør hvordan Telemarksarkivet og Arbeiderbevegelsens arkiv best kan sikres videre drift. Saken legges frem i forbindelse med neste års budsjettframlegg.*

Bakgrunnen for dette verbalvedtaket var reduksjon i både Telemarksarkivet og Arbeiderbevegelsens driftstilskudd i budsjettbehandlingen for 2026 (113/25). Telemarksarkivet hadde i 2025 et tilskudd på 1 378 845 kroner fordelt på de tre konsoliderte museene, det ble justert ned til 1 million kroner for 2026. Arbeiderbevegelsens arkiv – Telemark hadde et driftstilskudd på 286 000 kroner i 2025. Det ble tatt ned til 250 000 kroner for 2026.

Saken fremmes for fylkeskommunalt eldreråd, fylkeskommunalt råd for personer med funksjonsnedsettelse og hovedutvalg for kultur, reiseliv og frivillighet for uttalelse. Fylkesutvalget innstiller til fylkestinget, som fatter endelig vedtak i saken.

Saksopplysninger

Prosess:

For å svare ut verbalvedtaket har administrasjonen hatt en dagssamling med Telemarksarkivet og Arbeiderbevegelsens arkiv – Telemark (AAT) og bedt om uttalelser som kan bidra til å belyse dagens situasjon og hvordan driften best kan sikres. Uttalelsene ligger vedlagt saken.

Om institusjonene og privatarkiver i Telemark

Telemarksarkivet er et faglig forpliktende nettverk som arbeider med sivilsamfunnets arkiver - privatarkiver og fotografier i de tre museene i Telemark: Telemark museum, Norsk industriarbeidermuseum og Vest-Telemark museum. Privatarkiver omfatter alle andre arkiver enn de offentlige. Det er arkiver etter bedrifter, organisasjoner, frivillige foreninger, gårdsarkiver og arkiver etter privatpersoner. Telemarksarkivet forvalter mer enn 4 000 hyllemeter privatarkiver fra 1500-tallet til i dag og over 3,4 millioner fotografier. I tillegg arkiver som inneholder film og lyd. Arkivene blir lagt ut på nasjonale søkbare databaser som arkivportalen.no, digitalarkivet.no og fotografiene på digitaltmuseum.no etter hvert som de blir registrert og digitalisert. Telemarksarkivet har også rollen som fylkeskoordinerende ledd i Telemark.

Arbeiderbevegelsens arkiv – Telemark er et andelslag med eiere fra politiske partier, fagforeninger og andre deler av arbeiderbevegelsens organisasjoner i Telemark. De har nærmere 1 000 hyllemeter arkiver, 300 arbeiderintervjuer i minnesamling, rundt 80 faner og mer enn 2 000 fotografier i sin samling.

Historikk:

Telemarksarkivet ble opprettet etter felles initiativ fra Telemark fylkeskommune og de tre konsoliderte museene i 2015, etter et utredningsarbeid i perioden 2013-15. Opplandsarkivets desentraliserte modell (nå Innlandsarkivet) ble valgt som løsning også for Telemark: det daglige arkivarbeidet blir gjort ved det enkelte museet, men koordinert med felles bevaringsplan, virksomhetsplan og felles prosjekter. Museene tok på seg to nye oppgaver ved etableringen av Telemarksarkivet: å ta ansvar for innsamling, bevaring og formidling av privatarkiver i hele Telemark og å være fylkeskoordinerende ledd på vegne av fylkeskommunen. De tre museenes direktører utgjør en styringsgruppe for privatarkivarbeidet, og koordinatorrollen har gått på rundgang ved de tre museene. Det ble utarbeidet felles bevaringsplan, som var ferdig i 2018.

AAT ble opprettet i 1980. De har et arbeidende styre og hadde egen arkivar i full stilling fram til han gikk av med pensjon. Fra 2015 har AAT hatt en avtale med Norsk Industriarbeidermuseum som i dag gir en arkivarressurs i 40 % stilling.

Økonomi og ressurser

Det ble i 2015 lagt fram en opptrappingsplan som skulle styrke arkivarbeidet med 7 nye stillinger fram mot 2020 i Telemarksarkivet. Fylkeskommunen gikk inn med 1,2 millioner kroner i 2015 og la til grunn at også staten og kommunene måtte bidra. Det ble søkt staten flere år på rad, men de lyktes ikke å få statsstøtte. Det får heller ikke andre regionale arkiver, fordi det ikke

anses som en statlig oppgave. Tilskuddene til de to arkivene er ikke på lista over de som blir lønns- og prisjustert i fylkeskommunen. Siden 2015 har Telemarksarkivet hentet inn nesten 14 millioner kroner i prosjektmidler. AAT får driftstilskudd også fra Skien og Porsgrunn kommuner. Telemarksarkivet og AAT har begge, som følge av manglende indeksregulering og nedgang i driftstilskudd over tid, redusert antall årsverk. I 2026 er det 2,8 årsverk på arkiv og 2,4 årsverk på fotoarkiv til sammen for AAT og Telemarksarkivet.

Arkivlandskapet - ny arkivlov

I 2026 trådte ny arkivlov i kraft. Den innebærer ikke store endringer på privatarkivfeltet, men har noen presiseringer. Privatarkiv er nå tatt inn i formålsparagrafen, loven skal *legge til rette for bevaring og tilgjengelegging av privatarkiv med rettsleg, historisk, kulturell eller vitenskapelig verdi* (§1 3. ledd). Nasjonalarkivet sin rolle som nasjonal utviklingsaktør og koordinator på privatarkivfeltet er fremhevet. De har fått en eksplisitt lovpålagt plikt til å samordne og medvirke til det faglige utviklingsarbeidet med privatarkiv. Nasjonalarkivet skal veilede bevaringsinstitusjoner som tar imot og forvalter privatarkiv. Formålsparagrafen presiserer også at alle bevaringsinstitusjoner skal legge til rette for bruk av arkivene.

Arkivlandskapet - ny nasjonal strategi for privatarkiv

Ny nasjonal strategi for privatarkiv 2027-2031 er under utarbeiding og ventes på nyåret. Planprogram har vært på høring. Fylkesdirektørkollegiet for kultur skal inngå i styringsgruppen. Den tar utgangspunkt i at det finnes bevaringsplaner og regionale aktører for bevaring av privatarkiv som Nasjonalarkivet kan veilede og styrke. Den skal ha særlig fokus på digitalt skapte arkiv. I høringsrundens oppsummering kommer det fram:

Et gjentakende og sterkt innspill omhandler manglende og uforutsigbar finansiering, ansvarsavklaring og arbeidsdeling. Mange peker på at svake rammebetingelser er hovedutfordringen på feltet i dag. Uten forutsigbare rammer risikerer man tap av viktig dokumentasjon, særlig digitalt skapt materiale. (...)

I tilknytning til dette er det mange høringssvar, særlig fra fylkeskommuner og kommunale arkivmiljøer, som understreker betydningen av god regional koordinering. Det pekes på at privatarkiv skapes lokalt, og at regional kompetanse og tilstedeværelse er avgjørende. Flere etterlyser tydeligere forankring av det regionale nivået i selve strategien, særlig sett i lys av at fylkeskommunens rolle ikke er lovfestet i ny arkivlov.

Hva sier Telemarksarkivet og Arbeiderbevegelsens arkiv?

AAT peker både på det store frivillige dugnadsarbeidet som utføres og behovet for profesjonell arkivfaglig håndtering - og krav til og manglende arkivlokaler som en utfordring. De slår fast at dagens situasjon ikke er bærekraftig. Telemarksarkivet peker på betydningen av å opprettholde et fagmiljø og et fylkeskoordinerende ledd som Nasjonalarkivet forutsetter, for å blant annet kunne være med på et nasjonalt løft - og hente ut prosjektmidler. De stiller spørsmålet om ansettelse av en fast koordinator vil kunne bidra til å løfte frem Telemarksarkivet og feltet bedre og med det sikre drift framover. Det pekes på utfordringen med digitalt skapt materiale som lenge har vært på dagsorden nasjonalt og som krever mer ressurser og kompetanse enn Telemarksarkivet er rigget for i dag.

Forslaget oppsummerer de slik:

- a. Sikre at Telemarksarkivet blir videreført og kan holde seg flytende. Det er viktig å beholde en regional aktør som Nasjonalarkivet kan forholde seg til og som kan bidra inn i arbeidet med ny nasjonal strategi for feltet. Telemarksarkivet har bygget opp infrastruktur og kompetanse som vil gå tapt hvis finansieringen faller bort. Det betyr i praksis at hver av de tre partnerne i nettverket som et minimum har behov for tilskudd tilsvarende 0,5 stilling.
- b. Sette i gang en mulighetsstudie. Å finne beste praksis er et arbeid som vil ta noe tid. For museene er det derfor ønskelig at vi raskest mulig kommer i gang med utredning av felles muligheter for både Telemarksarkivet og andre aktører, som Arbeiderbevegelsens arkiv i Telemark og Folkemusikkarkivet.

AAT ønsker også å være med i en slik mulighetsstudie for å sikre fremtiden for arbeiderbevegelsens arkiver.

Økonomiske, administrative og juridiske konsekvenser

Igangsettelse av et arbeid med en mulighetsstudie vil kunne få både økonomiske og administrative konsekvenser. Fylkesdirektøren vil komme tilbake til fylkestinget med en egen sak knyttet til de økonomiske og administrative konsekvensene ved et eventuelt positivt vedtak.

Konsekvenser for fylkets klimamål og FNs bærekraftsmål

Saken har ingen konsekvenser for fylkets klimamål. Å ta vare på privatarkiv, vår felles historie, når flere av FNs bærekraftsmål. Det bidrar primært til å nå bærekraftsmål 11: *Bærekraftige byer og samfunn* (spesielt delmål 11.4 om å verne om verdens kultur- og naturarv), bærekraftsmål 16: *Fred, rettferdighet og velfungerende institusjoner*, og bærekraftsmål 4: *God utdanning*.

Fylkesdirektørens vurdering

Fylkeskommunen har i sin tid gitt Telemarksarkivet i oppdrag å være fylkeskoordinerende ledd. Fylkesdirektøren ser behovet for en regional profesjonell aktør for privatarkiver i Telemark. Behovet knyttes både til å ta et sektorielt regionalt ansvar og til å svare ut nasjonale forventninger om et fylkeskoordinerende ledd. Det siste er en forutsetning for å hente ut statlige prosjektmidler, som Telemarksarkivet har gjort i stort monn siden oppstarten i 2015.

IKA- Kongsberg, som den eneste andre profesjonelle arkivinstitusjonen med nedslagsfelt i Telemark, har vedtatt at de ikke skal jobbe med privatarkiver. Dermed er det bare Telemarksarkivet som har infrastruktur og faglig kompetanse til å kunne fylle rollen.

Fylkesdirektøren er spent på hvilken retning og satsninger ny nasjonal strategi for privatarkiver vil gi. I et arkivlandskap i endring, med små ressurser og voksende krav, ser fylkesdirektøren positivt på forslaget om en mulighetsstudie - en utredning av felles muligheter for flere aktører, inkludert Folkemusikkarkivet, som fylkeskommunen selv driver.

Vedlegg: 2

Uttalelser fra Telemarksarkivet og fra Arbeiderbevegelsens arkiv - Telemark
Telemarksarkivet
2026.09 AATs svar til fylkeskommunen